

ЛАРИСА ВОЛИК
(Харків)

ГОТОВНІСТЬ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДО АНІМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розкрито поняття «професійна готовність» та «готовність до анімаційної діяльності», визначено компоненти і структуру анімаційної діяльності, виділено етапи й педагогічні умови формування готовності майбутніх педагогів до анімаційної діяльності.

Ключові слова: студенти, анімаційна діяльність, готовність, принципи, етапи, умови.

Динамічний розвиток сучасних суспільних трансформаційних змін детермінує інноваційні процеси в освітніх закладах, скеровуючи їх у напрямку підготовки фахівців, які здатні приймати нестандартні рішення і нести відповідальність за них, бути конкурентоздатними на ринку праці і грамотно вибудовувати траєкторію власного професійного розвитку. Разом із тим, вузькопрофільна підготовка фахівців, що домінує в українському освітньому просторі, перешкоджає адаптації і самореалізації випускників педагогічних вищих навчальних закладів до умов життя в сучасній європейській спільноті.

Метою нашої публікації є висвітлення меж наповнюваності понять «професійна готовність», «готовність до анімаційної діяльності». При цьому провідними завданнями вбачаємо: визначення складників та структури анімаційної діяльності майбутніх педагогів, виявлення системи принципів побудови змісту, етапів, технології та організаційно-педагогічних умов моделі формування готовності педагогів до анімаційної діяльності.

Ключовою складовою вищої педагогічної освіти є її освітня спрямованість, що відображено у змісті освітньої програми у вигляді певного набору дисциплін. У результаті професійної підготовки студент повинен бути віднесений до певної кваліфікаційної категорії, що відобразатиме ступінь опанування ним професії за обраною спеціальністю. У сучасний період ведуться активні пошуки, спрямовані на шляхи посилення професійної складової.

Дослідники цієї проблеми В. Наршtedт, Х. Опашовскі, М. Войзард, О. Джуриhський, В. Приходько, І. Сергеев, М. Ярошенко підкреслюють, що зміст і організацію діяльності майбутнього педагога можна оцінити лише після визначення рівня його савлення до своєї професійної діяльності, що відображає ступінь реалізації ним своїх можливостей для досягнення поставленої цілі анімаційної діяльності [1; 5; 6].

Сучасні вимоги до педагога висвітлені у Законі України “Про загальну середню освіту”: “Педагогічним працівником повинна бути особа з високими моральними якостями, яка має відповідну педагогічну освіту, належний рівень професійної підготовки, здійснює педагогічну діяльність, забезпечує результативність та якість своєї роботи, фізичний та психічний стан здоров’я якої дозволяє виконувати професійні обов’язки у навчальних закладах середньої освіти” [2, с. 57]. Сукупність професійно обумовлених вимог до вчителя визначається як професійна готовність до педагогічної діяльності. У її складі виділяють, з одного боку, психологічну, психофізіологічну готовність, а з іншого – науково-теоретичну і практичну підготовку (підготовленість) як основу професіоналізму. Спираючись на змістове тлумачення поняття педагогічної готовності В. Сластьоніна, конкретизуємо окремі її компоненти.

Психологічна готовність – це сформована спрямованість на роботу з дітьми та дорослими в соціоосвітній сфері, налаштованість на співпрацю з ними, потреба в самовдосконаленні у сфері професійно-педагогічної діяльності, зокрема, анімаційній. Науково-теоретична готовність – це наявність необхідного об’єму знань, які визначені навчальними планами та програмами педагогічного вищого навчального закладу. Практична готовність – наявність на відповідному рівні професійних умінь до взаємодії з потенційними клієнтами (гностичних, комунікативних, організаторських, конструктивних, проектувальних). Психофізіологічна готовність – це сформованість таких особистісних якостей майбутнього педагога, які є важливими для майбутньої роботи (демократизм, соціальна активність тощо).

Зміст професійної готовності як відображення мети педагогічної освіти акумульовано у професіограмі (узагальнений портрет учителя або сукупність професійно обумовлених вимог до педагога). Остання виступає ідеальною моделлю (зразком, еталоном), де представлені основні якості особистості, якими повинен володіти майбутній педагог: знання, уміння та навички, що необхідні для виконання професійних обов’язків.

Щодо професійних вимог до майбутніх педагогів, то їх варто об’єднати у три взаємопов’язані комплекси: 1) загальногромадянські якості; 2) якості, які визначають специфіку професії педагога; 3) спеціальні знання, уміння та навички, необхідні для реалізації анімаційної діяльності.

Як бачимо, професійна готовність майбутніх педагогів до анімаційної діяльності як складової професійно-педагогічної діяльності – це складне структурне утворення, центральним ядром якого виступають позитивні установки, мотиви та освоєння цінностей учительської професії.

У наукових працях В. Приходька вперше актуалізується проблема «анімація підготовки майбутніх учителів», де анімація визначається як свідомо діяльність, спрямована на розвиток і зміни соціального спілкування людей, громадських структур та вдосконалення умов для реалізації потенціалу різнобічних людських можливостей [4]. Анімація розглядається як складова частина всієї соціальної та педагогічної діяльності, як нова соціальна професія, що включає всю проблематику вільного часу, а також проблеми молодіжного руху, скерованого на створення автономних молодіжних будинків або центрів [3, с. 230].

Ми тлумачимо готовність як інтегральну структуру, що складається з взаємопов’язаних компонентів, оволодіння якими є показником сформованості готовності до анімаційної діяльності. Це комплекс знань, умінь та

навичок, використовуючи які майбутній фахівець буде розв'язувати завдання педагогічного процесу. Такими компонентами є професійно-педагогічна мотивація, компетентність (загальна та спеціальна), здатність до самовдосконалення.

Формування готовності до анімаційної діяльності в майбутнього педагога, на наш погляд, можливе в умовах нової парадигми навчання, спрямованої на педагогічну підтримку студента. При цьому зауважимо, що важливою умовою успішної реалізації парадигми педагогічної підтримки є наявність у педагога гуманістичної позиції, що проявляється в побудові відкритих, партнерських відносин, формування довіри, що є передумовою для анімаційної діяльності.

Під готовністю майбутніх педагогів до анімаційної діяльності ми розуміємо стан особистості, який активізує його діяльність, дає можливість самостійно приймати рішення і проявляється у здатності до репродуктивної реалізації дій, що спираються на знання, уміння й досвід. Сутність цієї готовності полягає в тому, що вона дає можливість знаходити оптимальні рішення в залежності від педагогічних ситуацій, відповідно до цілей і завдань діяльності. Готовність до анімаційної діяльності формується, виходячи з концепти: у основі будь-якої діяльності лежить її готовність до здійснення; це – цілеспрямоване вираження особистості, включаючи її переконання, відношення, мотиви, почуття, вольові та інтелектуальні якості, установки, налаштованість на певну поведінку.

У свою чергу, професійна готовність майбутнього педагога до анімаційної діяльності може розглядатись як стійка інтегративна особистісна якість, що характеризується усвідомленням необхідності і стійким бажанням реалізовувати анімаційну діяльність, наявністю теоретичних знань і відповідних практичних умінь.

З педагогічних позицій готовність до анімаційної діяльності можна розглядати як сукупність властивостей та якостей особистості, соціального досвіду та здібностей, що набувають студенти у процесі навчання та життєдіяльності в соціокультурному середовищі освітнього закладу. Найбільш значимими якостями особистості, що забезпечують готовність до анімаційної діяльності, на наш погляд, є: висока соціальна відповідальність, ініціативність, самостійність. У ході науково-педагогічного аналізу проблеми формування готовності студентів педагогічних вищих навчальних закладів до анімаційної діяльності ми розробили модель педагогічного процесу, що забезпечує досягнення цієї цілі. Відповідно, складовими готовності майбутніх педагогів до анімаційної діяльності можна вважати такі: 1) позитивне ставлення до анімаційної діяльності; 2) адекватні діяльності риси характеру, здібності, темперамент, мотивація; 3) необхідні знання, уміння та навички; 4) стійкі, професійно значимі особливості сприйняття, уваги, мислення, емоційно-вольових процесів.

Структура професійної готовності майбутнього педагога до анімаційної діяльності може бути представлена такими складовими: 1) мотиваційно-ціннісними (сукупність мотивів і суб'єктивних характеристик майбутнього педагога, важливих для здійснення анімаційної діяльності); 2) науково-теоретичними (сукупність знань, що необхідні для реалізації ідей педагогічної анімації); 3) діяльнісно-практичними (сукупність умінь і навичок практичного розв'язання завдань в анімаційній діяльності).

Процес формування готовності до анімаційної діяльності в майбутніх педагогів буде ефективним, якщо в ході нього студенти отримують можливість не лише набути необхідні знання та вміння, але й особистісно значимий досвід анімаційної діяльності.

Теоретичний аналіз вимог до процесу формування готовності майбутніх педагогів до анімаційної діяльності на основі системного підходу дозволив виявити систему принципів побудови змісту, технології, етапів та організаційно-педагогічних умов:

- науковості (відповідність змісту навчання новим цілям, завданням та результатам анімаційної діяльності);
- індивідуалізації (побудова процесу формування готовності майбутніх педагогів до анімаційної діяльності з урахуванням індивідуальних освітніх потреб студентів);
- диференціації (урахування різного початкового рівня готовності майбутніх педагогів до анімаційної діяльності);
- діалогічності (діалогічна взаємодія та співпраця, педагогічна підтримка в ході анімаційної діяльності майбутніх педагогів);
- послідовності та системності (поступальний розвиток і вдосконалення всіх компонентів готовності майбутніх педагогів до анімаційної діяльності);
- актуалізації результатів навчання (використання у практичній діяльності набутих знань, умінь, навичок, якостей);
- елективності (надання вибору у визначенні цілей, змісту, форм, методів, джерел, ситуацій педагогічної анімації).

Уважаємо за необхідне більш детально зупинитися на таких компонентах готовності майбутніх педагогів до анімаційної діяльності: професійно-інтелектуальний, мотиваційно-ціннісний, операційно-діяльнісний та комунікативний.

У межах професійно-інтелектуального компонента формуються: загальні та професійні знання; вміння та навички анімаційної діяльності, професійно-творчі здібності; вміння орієнтуватись у загальнонауковій та професійно значимій інформації, планувати, коригувати, здійснювати свою діяльність, об'єктивно оцінювати отримані результати. У межах мотиваційно-ціннісного компонента формується ціннісно-смилова складова готовності майбутніх педагогів до анімаційної діяльності, що проявляється в наявності мотивів досягнення професійного успіху, ціннісного відношення до анімаційної діяльності, адекватної професійної самооцінки, наявності близької та далекої професійно-особистісної перспективи. У межах операційно-діялісного компонента формуються практичні вміння та навички анімаційної діяльності, набувається її позитивний досвід. У межах останнього компонента – комунікативного формується і розвивається здатність і готовність до продуктивної міжособистісної взаємодії в ході анімаційної діяльності.

Усі названі компоненти готовності майбутніх педагогів до анімаційної діяльності інтегруються між собою, утворюючи спільний конгломерат. Наявність вище перерахованих знань, умінь та навичок, здібностей і якостей особистості необхідно розглядати, на наше переконання, як сукупність показників готовності студентів до анімаційної діяльності. Остання формується поетапно, для досягнення бажаного результату на кожному етапі необ-

хідно вирішити основну педагогічну задачу. На першому (орієнтувально-адаптаційному) етапі відбувається формування систем уявлень про анімаційну діяльність, де необхідно допомогти студентам обрати обґрунтоване рішення щодо усвідомлення важливості анімаційної діяльності, створити умови для успішної їх адаптації до освітнього середовища навчального закладу. Для цього розроблено відповідний спецкурс із використанням методів анімації: (викладачі вищих навчальних закладів організують лекторії та бесіди, методичні об'єднання і т.п).

На другому (формувавальному) етапі необхідно сформувати мотиви, що забезпечують високий рівень у процесі опанування анімаційною діяльністю, закласти основи анімаційної компетентності. Основні показники готовності майбутніх педагогів до анімаційної діяльності формуються саме на цьому етапі. Провідною умовою є створення ситуацій успіху в основних видах анімаційної діяльності.

На завершальному (реалізуючому) етапі необхідно створити умови для професійної самореалізації майбутніх педагогів, закріплення та вдосконалення сформованих професійних умінь і навичок в умовах реальних педагогічних ситуацій. Педагогічний успіх визначатиметься від рівня організації виробничої практики. На цьому етапі формуються базові професійні вміння та навички.

Отримані теоретичні рекомендації лягли в основу розробленої моделі і включають такі етапи: орієнтувальний, адаптаційний, формувальний і реалізуючий. Динаміка професійної готовності майбутніх педагогів до анімаційної діяльності визначається за допомогою критеріально-оціночної матриці (розроблена система критеріїв і показників), що дозволяє виявити рівні готовності майбутніх педагогів до анімаційної діяльності.

Наявність або відсутність тих чи інших показників із окреслених компонентів дозволяє визначити рівень готовності студентів до анімаційної діяльності: низький (фрагментарний), середній (ситуативний) та високий (стійкий). Так, фрагментарний рівень характеризується недостатньою сформованістю основних показників за всіма компонентами анімаційної діяльності і проявляється в невмінні студентів її реалізовувати в педагогічних ситуаціях (анімаційних проектах). Ситуативний рівень передбачає мінімальний, але недостатньо стійкий рівень сформованості всіх основних показників і проявляється в умінні студента організувати педагогічні ситуації (анімаційні проекти) за традиційними схемами під керівництвом досвідченого педагога. Стійкий рівень базується на сформованості всіх показників, демонструє самостійність і творчий підхід до реалізації педагогічних завдань.

На етапі формування основ анімаційної діяльності використовуються, переважно, традиційні методи і форми проведення занять. На другому етапі студенти працюють у мікрогрупах, на початку з тренером, а надалі самостійно. Така форма організації навчання дозволяє своєчасно скоригувати помилки, припущені студентами. На третьому етапі заняття проводяться в індивідуальній формі, що дозволяє майбутнім фахівцям проявити максимальну самостійність та відповідальність.

Професійне становлення майбутнього педагога пов'язане з професійним ростом, що зумовлюється як багатоплановий процес розвитку професійної компетентності. Педагогічна діагностика дозволяє розпізнавати професій-

но значимі якості майбутнього педагога, рівні його потенціалу, професійної компетентності і сформованості готовності до анімаційної діяльності.

Отже, однією з необхідних умов, що забезпечує якість формування готовності майбутніх педагогів до анімаційної діяльності є, насамперед, особистість майбутнього педагога, його мотивація на професійний розвиток, його професійна компетентність, розвиток останньої – провідна умова забезпечення якості професійної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Джуринский А. Н. Зарубежная школа: современное состояние и тенденции развития : Уч. пос. [для студ. пед. ин-тов] / А. Н. Джуринский. – М. : Просвещение, 1993. – С. 103–109 (Глава третья. Тенденции развития школьного воспитания. §4. От авторитаризма к самостоятельности воспитанника).
2. Законодавство України про освіту. Збірник законів. – К. : Парламентське видавництво, 2002. – С. 56–59. (Закон України «Про загальну середню освіту». – Розділ IV : «Учасники навчально-виховного процесу у загальноосвітніх навчальних закладах»).
3. Коваль Л. Г. Соціальна педагогіка / Соціальна робота : навч. посібн. / Л. Г. Коваль, І.Д. Зверева, С.Р. Хлебик. – К. : ІЗМН, 1997. – С. 230–232.
4. Приходько В. П. Анімація підготовки майбутніх учителів до превентивного виховання учнів у неблагополучних сім'ях / В. П. Приходько // Вісник Запорізького державного університету. – 2002. – № 1. – С. 53–59.
5. Сергеев И. С. Основы педагогической деятельности : Уч. пос. / И. С. Сергеев. – СПб. : Питер, 2004. – С. 15–20. (Глава 1. Вхождение в педагогическую деятельность : Саморазвитие и его средства : педагогическая рефлексия, анализ, самоанализ, педагогическая интуиция).
6. Ярошенко Н. Н. Социально-культурная анимация : уч. пос. / Н. Н. Ярошенко. – Москва, 2005. – 126 с.

ЛАРИСА ВОЛИК

ГОТОВНОСТЬ СТУДЕНТОВ ВЫСШИХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕ- НИЙ К АНИМАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Раскрыты понятия «профессиональная готовность» и «готовность к анимационной деятельности», определены компоненты и структура анимационной деятельности, выделены этапы и педагогические условия формирования готовности будущих педагогов к анимационной деятельности.

Ключевые слова: студенты, анимационная деятельность, готовность, принципы, этапы, условия.

LARYSA VOLYK

READINESS OF STUDENTS OF HIGHER PEDAGOGICAL EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS TO ANIMATION ACTIVITY

Notions “professional readiness” and “readiness to animation activity” are exposed, components and structure of animation activity are outlined, the stages and pedagogical conditions of forming of readiness of future teachers to animation activity are selected.

Keywords: students, animation activity, readiness, principles, stages, conditions.

Одержано 5.04.2010, рекомендовано до друку 12.05.2010.